

Principalele rezultate atinse de către Agenția Relații Interetnice, pe parcursul anului 2024

În anul 2024, în conformitate cu Planul de activitate al Agenției Relații Interetnice, au fost implementate următoarele documente de politici în domeniul consolidării relațiilor interetnice și protecției drepturilor minorităților naționale:

- Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1464/2016 și Programul pentru anii 2023 – 2025 privind implementarea acesteia, Hotărârea Guvernului nr. 169/2023;
- Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 576/2022;
- Programul de burse de merit pentru elevii și studenții romi din învățământul liceal, profesional tehnic și superior, Hotărârea Guvernului nr. 818/2023;
- Planul de acțiuni pentru anii 2021-2024 privind promovarea memoriei Holocaustului și a culturii toleranței în vederea combaterii rasismului, antisemitismului, xenofobiei și altor forme de intoleranță, Hotărârea Guvernului nr. 980/2020;
- Programul național privind învățarea limbii române de către minoritățile naționale, inclusiv populația adultă, pentru anii 2023-2025, Hotărârea Guvernului nr. 115/2023.

În vederea realizării Programului pentru anii 2023 – 2025 privind implementarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova, la 25 iulie curent a fost lansat *Programul Național „Consolidarea relațiilor interetnice în Republica Moldova în contextul integrării europene – CRIn”*, implementat de către Agenția Relații Interetnice împreună cu organizațiile etnoculturale și autoritățile publice centrale și locale, cu sprijinul Guvernului Republicii Moldova.

Programul ”CRIn” are drept scop promovarea dialogului intercultural și a coeziunii sociale, promovarea studierii limbii române de către comunitățile etnice sub egida motto-ului oficial al Uniunii Europene ”Unitate în diversitate”.

În cadrul Programului au fost atinse două componente:

- activități informaționale, în cadrul cărora conducerea Agenției Relații Interetnice a prezentat autorităților publice locale oportunitățile integrării europene și bunele practici de implementare a proiectelor;
- activități educative, inclusiv de studiere a limbii române de către comunitățile etnice, în special în Găgăuzia și cultural-artistice, cu participarea minorităților etnice și majorității.

De menționat că, Programul ”CRIn” a debutat cu inițiativa comunității ucrainene, găgăuze, bulgare și a Centrului Cultural Belarus de a semna *Adresarea asociațiilor etnoculturale despre susținerea parcursului european al Republicii Moldova*, susținută ulterior de mai bine de 40 de organizații.

Această inițiativă a subliniat dorința comună a diverselor comunități etnice de a contribui activ la dezvoltarea unui viitor european pentru țara noastră.

În scopul asigurării *obiectivului statului de promovare a limbii române de către grupurile etnice din Republica Moldova*, Agenția Relații Interetnice în parteneriat cu scriitorii Iulian Filip și Tudor Zanet, dar și I.P. Teatrul Tinerelor Talente "Oratorul" a lansat **proiectul "Promovăm Limba Română"**.

Proiectul face parte din Programul „CRIn” și are drept scop promovarea limbii române în toate instituțiile de învățământ preșcolar și primare din Republica Moldova, în special în regiunea UTA Găgăuzia.

Astfel, copiii vorbitori de limbă rusă au avut posibilitatea să se întâlnească cu scriitorii, să dialogheze despre semnificația cunoașterii limbii române, iar la final, să vizioneze un spectacol educativ de păpuși, la tema siguranței rutiere "Atenție la Drum!".

Până în prezent, în UTA Găgăuzia au fost prezentate 7 spectacole în instituțiile preșcolare și de învățământ primar din mun. Comrat și satele Congaz și Chirsova.

La data de 3 decembrie 2024, la Palatul Republicii a avut loc *Gala Comunităților etnice* - o primă inițiativă organizată de către Agenția Relații Interetnice dedicată aprecierii meritelor celor care contribuie la promovarea diversității și coeziunii sociale în spiritul aspirațiilor europene ale Republicii Moldova.

În cadrul Galei au fost oferite trofee și diplome de merit pentru contribuții în 12 domenii precum: respectarea și protecția drepturilor omului; promovarea diversității culturale; promovarea coeziunii sociale și toleranței interetnice; participare la viața publică; pentru întreaga activitate etc. Au fost premiate 33 de personalități și organizații.

Evenimentul a reunit *circa 600 de participanți*, reprezentanți ai etniilor conlocuitoare în țara noastră, reprezentanți ai autorităților publice centrale și locale, organizațiilor internaționale.

Urmare a realizării activităților Programului "CRIn", în perioada iulie – decembrie 2024, s-au înregistrat următoarele rezultate:

- a fost susținută și promovată Adresarea a circa 40 de asociații etnoculturale despre susținerea parcursului european al Republicii Moldova;
- 31 de evenimente locale organizate cu participarea reprezentanților diferitor etnii în localitățile: mun. Comrat; s. Mihăileani, s. Nihoreni, r-nul. Rîșcani; s. Horești, r-nul. Ialoveni; s. Gaidar, r-nul. Ceadâr-Lunga; s. Corten, s. Cairaclia, r-nul. Taraclia; s. Mereni, r-nul. Anenii Noi; or. Taraclia; s. Maramonovca, r-nul. Drochia; s. Congaz, s. Chirsova, UTA Găgăuzia; s. Cișmichioi, r-nul. Vulcănești; s. Iujnoe, r-nul. Cahul; mun. Chișinău etc.;
- studierea limbii române de către comunitățile etnice, în special în Găgăuzia promovată;
- prezentarea spectacolelor în limba română în Congaz, Chirsova, Comrat și organizarea întâlnirilor cu scriitorii Iulian Filip și Tudor Zanet în școlile din Găgăuzia;
- comunicarea interetnică îmbunătățită;
- relații de colaborare stabilite cu mai mult de 10 primării în toată țara;

- parteneriate dintre localitățile unde locuiesc preponderent minorități etnice și localitățile de moldoveni încheiate (Acord de parteneriat între municipiul Edineț și Ceadâr-Lunga etc.);
- 33 de personalități și organizații etnoculturale au fost premiate pentru realizări și contribuții la dezvoltarea și consolidarea relațiilor interetnice în Republica Moldova în cadrul Galei Comunităților etnice;
- circa 60.000 de persoane beneficiari direcți ai programului etc.

În cadrul Agenției Relații Interetnice, la nivel de entitate consultativă, activează *Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale din Republica Moldova*, fiind reprezentat de 83 organizații etnoculturale.

Numărul organizațiilor etnoculturale acreditate pe lângă instituție s-a mărit în acest an cu *10 asociații*, pentru prima dată fiind acreditate organizații obștești hindi, nigerieni. Un *Acord de parteneriat* a fost încheiat între Agenția Relații Interetnice și Centrul de Caritate pentru Refugiați, organizație ce face parte din Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale. Încheierea acordului va contribui la promovarea dialogului dintre comunitățile etnice și coeziunea socială a tuturor cetățenilor din Republica Moldova, dar și promovarea drepturilor străinilor aflați în Republica Moldova, prevenirea discriminării întemeiate pe rasă, culoare, origine națională sau etnică.

Pe parcursul anului au fost organizate *3 ședințe* ale Consiliului Coordonator al Organizațiilor Etnoculturale din Republica Moldova și *4 ședințe* ale Comitetului de conducere al Consiliului. Subiectele discutate și deciziile din cadrul ședințelor au fost înregistrate în procesele verbale publicate pe pagina oficială www.ari.gov.md, la compartimentul „transparența decizională”.

În perioada 5-6 septembrie curent, Agenția Relații Interetnice în parteneriat cu Organizația „People in Need din Moldova” a organizat o *instruire pe subiectul scrierii cererilor de finanțare pentru OSC-uri*, destinată membrilor Consiliului coordonator, altor reprezentanți ai asociațiilor etnoculturale și comunități etnice.

Întru consolidarea relațiilor dintre autoritățile administrației publice centrale și cetățeni, precum și soluționarea operativă a problemelor cu care se confruntă societatea, în special reprezentanții minorităților naționale, pe parcursul anului au fost efectuate *25 vizite în teritoriu*.

Subiecte abordate în cadrul vizitelor:

- implementarea proiectelor comune la nivel local cu implicarea minorităților naționale;
- valorificarea programelor guvernamentale și a oportunităților de atragere a investițiilor din surse externe în cadrul autorităților publice locale;
- valorificarea fondurilor de preaderare la UE pentru a implementa proiecte;
- accelerarea cooperării între localitățile învecinate, cum ar fi cu cele din UTA Găgăuzia;
- sporirea participării comunităților etnice în dezvoltarea localităților;
- susținerea și promovarea diversității etnice, în vederea valorificării resurselor culturale și sociale pe care aceasta le aduce;

- implicarea activă a tuturor cetățenilor, inclusiv minorități etnice și acordarea sprijinului reciproc, pentru a contribui la întărirea coeziunii sociale și la construirea unei comunități mai unite și mai echilibrate etc.

Pentru a îmbunătăți situația economică a persoanelor de etnie romă și a asigura participarea lor activă la viața socială și politică din țară, Agenția Relații Interetnice a implementat acțiunile prevăzute în **Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025**.

Agenția Relații Interetnice a asigurat, împreună cu Ministerul Educației și Cercetării, convocarea și funcționarea efectivă a *Grupului de lucru interinstituțional responsabil de coordonarea și monitorizarea implementării Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025*.

Pe parcursul anului au fost organizate 2 *ședințe* ale Grupului de lucru interinstituțional: la data de 11 iulie 2024 și la data de 22 ianuarie 2024.

Procese verbale ale ședințelor au fost elaborate și publicate pe pagina oficială a ARI www.ari.gov.md, la compartimentul „transparența decizională”.

În vederea realizării acțiunii 1.1. din Programul pentru susținerea populației de etnie romă, Agenția Relații Interetnice a solicitat inițierea modificării Hotărârii Guvernului nr. 593/2018 cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Relații Interetnice, în scopul *creării Serviciului pentru incluziunea romilor în cadrul Agenției Relații Interetnice*. Solicitarea a fost adresată Ministerului Educației și Cercetării.

Decizia creării Serviciului pentru incluziunea romilor în cadrul Agenției Relații Interetnice a fost luată în cadrul:

- ședinței din 15 mai 2024, cu participarea Cancelariei de Stat, Agenției Relații Interetnice și Ministerului Educației și Cercetării;
- ședinței Grupului de lucru interinstituțional responsabil de coordonarea și monitorizarea implementării Programului pentru susținerea populației de etnie romă pentru anii 2022 – 2025 din 11 iulie 2024.

În parteneriat cu organizațiile nonguvernamentale rome, în vederea afirmării culturale și promovării unei atitudini colective pozitive față de aceștia au fost organizate:

- masa rotundă cu ocazia Zilei europene de comemorare a Holocaustului împotriva romilor în timpul celui de-al II-lea Război Mondial (2 august 2024);
- acțiune de comemorare a victimelor Holocaustului împotriva romilor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, la stația de tren „Visterniceni” (2 august 2024);
- Săptămâna Culturii Rome ”Amare Amala”, în contextul Zilei Internaționale a Romilor - 8 aprilie, care a inclus expoziții, discuții publice, caravana de teatru pentru copii etc. (8-13 aprilie 2024);
- conferința ”200 de ani de la scrierea Poemului lui A. Pușkin - Țigani”, în parteneriat cu Asociația Etnografică a Romilor (Casa Naționalităților);
- conferința „Romii ieri și astăzi”, în parteneriat cu Asociația Etnografică a Romilor, Platforma Femeilor Rome "Romni" (la Muzeul de Istorie și Etnografie „Nicolae Bulat” din mun. Soroca) etc.

Unul dintre instrumentele identificate, aplicabile cu referire la comunitatea de etnie romă, este *institutul mediatorului comunitar*. Agenția Relații Interetnice implementează *Hotărârea Guvernului nr. 557/2013 prin care a fost aprobat Regulamentul-cadru cu privire la organizarea activității mediatorului comunitar*.

În acest sens, în vederea planificării resurselor financiare pentru întreținerea funcției de mediator comunitar, inclusiv promovării măririi salariilor acestora, Agenția Relații Interetnice a solicitat primăriilor de a prezenta propuneri privind numărul de mediatori comunitari în localitate și suma mijloacelor financiare necesare pentru asigurarea exercitării activității acestora, funcția de mediator comunitar fiind instituită prin decizia consiliului local din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul întâi (demersul nr. 02 – 270 din 22.08.2024).

Totodată, Agenția Relații Interetnice a solicitat primăriilor care nu au instituit funcția de mediator comunitar sau care necesită unități suplimentare de a institui prin decizia consiliului local această funcție.

Ulterior, Agenția Relații Interetnice a prezentat Ministerului Finanțelor propuneri privind numărul mediatorilor comunitari pe autorități publice locale și suma mijloacelor financiare necesare pentru asigurarea exercitării activității acestora, conform clasificăției economice (demersul nr. 02 – 270 din 22.08.2024).

Astfel, în anul 2024, sunt instituite *57 funcții de mediatori comunitari în 45 localități* din țară. Mediatori comunitari angajați – 50.

Pentru anul 2025, au fost propuse spre finanțare 2 funcții noi de mediator comunitar, conform solicitărilor din partea APL.

Subiectul creșterii salarizării mediatorilor comunitari este abordat de către Agenția Relații Interetnice în cadrul întrunirilor cu instituțiile de resort, precum și în cadrul ședințelor Grupului de lucru interinstituțional responsabil de coordonarea și monitorizarea implementării Programului pentru susținerea populației de etnie romă, 2022 – 2025 (HG 576/2022).

Astfel, creșterea salarizării mediatorilor comunitari a fost pusă în discuție de către Agenția Relații Interetnice în cadrul mesei rotunde „Consolidarea rețelei de mediatori comunitari - instrument aplicabil cu referire la comunitatea de etnie romă”, organizată la data de 10 aprilie 2024, cu participarea șefului Direcției Politici Salariale, Ministerul Finanțelor.

De asemenea, Agenția Relații Interetnice a înaintat către Ministerul Finanțelor o solicitare de revizuire a clasei și a coeficientului de salarizare a mediatorilor comunitari, prin modificarea Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar (demersul nr. 02 – 112 din 17.11.2022).

Subiectul creșterii salarizării mediatorilor comunitari a fost discutat de către Agenția Relații Interetnice cu experții Comisiei Europene contra Rasismului și Intoleranței (ECRI), în cadrul vizitei de informare în Republica Moldova a delegației ECRI, în perioada 06 -10 noiembrie 2023, în contextul celui de-al VI-lea ciclu de monitorizare. Drept urmare, printre recomandările Comitetului ONU pentru Eliminarea Discriminării Rasiale se regăsește și mărirea salarizării mediatorilor comunitari.

În vederea consolidării capacităților mediatorilor comunitari au fost organizate diverse evenimente, instruirii:

- Masa rotundă "Promovarea egalității de gen în grupurile etnice din Republica Moldova" în parteneriat cu Asociația Împotriva Violenței în Familie "Casa Mărioarei" (7 martie 2024);
- Masa rotundă "Consolidarea rețelei de mediatori comunitari - instrument aplicabil cu referire la comunitatea de etnie romă" (10 aprilie 2024);
- Curs de formare „De la discriminare la drepturi egale: abilitarea mediatorilor comunitari pentru a promova eficient drepturile romilor” cu susținerea Consiliului Europei la Chișinău (25 – 26 iunie 2024);
- Seminar de instruire „Consolidarea capacităților mediatorilor comunitari, în vederea prevenirii și combaterii traficului de ființe umane și a asistenței, protecției victimelor, inclusiv în contextul crizei refugiaților din Ucraina”, în parteneriat cu Cancelaria de Stat (24 octombrie 2024);
- Seminar de instruire "CEROM – instrumente de lucru și transfer de cunoștințe pentru comunitățile dezavantajate, inclusiv romi – traininguri regionale" (7-9 noiembrie 2024 - Edineț, Drochia, Briceni, Ocnita, Dondușeni, Rîșcani; 21-23 noiembrie 2024 - Bălți, Glodeni, Orhei).

Seminarul s-a desfășurat în cadrul Proiectului Consiliului Europei „Instrumente de lucru și transfer de cunoștințe pentru comunitățile dezavantajate, inclusiv romi - sesiuni regionale de formare”, în vederea implementării Programului național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027, precum și Programului pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025.

În efortul de a reduce rata abandonului școlar în rândul tinerilor de etnie romă, Agenția Relații Interetnice implementează **Programul de burse de merit pentru elevii și studenții romi din învățământul liceal, profesional tehnic și superior.**

În acest sens, au fost elaborate:

- planul de acțiuni privind implementarea Hotărârii Guvernului menționată;
- metodologia de aplicare a Regulamentului cu privire la modul și condițiile de acordare a burselor de merit;
- metodologia de activitate a Comisiei de concurs public pentru acordarea burselor de merit, care a fost instituită prin ordin;
- formularele de înscriere la concurs etc.

La data de 06 martie curent, la Agenția Relații Interetnice a avut loc ceremonia de înmânare a cardurilor bancare pentru beneficiarii burselor de merit.

93 de elevi și studenți de etnie romă beneficiază de burse de merit în valoare de 1200 lei, începând cu luna ianuarie 2024, dintre care 44 fete din învățământul liceal, tehnic post secundar și superior.

În temeiul **Hotărârii Guvernului nr. 980/2020 privind aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2021-2024 privind promovarea memoriei Holocaustului și a culturii toleranței în vederea combaterii rasismului, antisemitismului, xenofobiei și altor forme de intoleranță**, Agenția Relații Interetnice a organizat, în perioada 22-28 ianuarie curent, *Săptămâna Memoriei Victimelor Holocaustului*, care a cuprins mai multe evenimente:

- vizionarea filmului “Călătoria lui Gruber”, parteneri: Cultul Religios Iudaic Ortodox “Agudat Israel” din Republica Moldova, Institutului Național pentru Studiarea Holocaustului din România „Elie Wiesel”;
- Zilele ușilor deschise la Centrul-muzeu ”Memoria Holocaustului și Toleranță interetnică” din incinta Casei Naționalităților;
- prezentarea lecțiilor privind Holocaustul evreilor din Republica Moldova de către experți naționali și vizionarea filmului documentar “Prigoana din Basarabia”, în incinta Centrului-muzeu (Casa Naționalităților) etc.

Agencia Relații Interetnice participă la monitorizarea implementării **Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială** și face parte din *Comisia națională specializată a Consiliului Național pentru Drepturile Omului, responsabilă de monitorizarea implementării Convenției*.

Pe parcursul anului, Agenția a participat la organizarea, în comun cu Ministerul Educației și Cercetării, a 2 *ședințe de lucru* ale Comisiei respective. În cadrul ședințelor au fost abordate:

- acțiunile necesare pentru o implementare eficientă a recomandărilor Comitetului privind Eliminarea Discriminării Rasiale (CEDR);
- identificarea instituțiilor responsabile de implementarea acestor recomandări și instituțiile partenere în acest proces;
- elaborarea unui plan de acțiuni, a măsurilor și resurselor necesare pentru implementarea recomandărilor etc.

Agencia Relații Interetnice a luat parte la prezentarea *Rapoartelor periodice naționale nr. 12-14 ale Republicii Moldova privind implementarea Convenției internaționale cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, în cadrul celei de-a 122-a sesiuni a Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării rasiale (CERD)*, desfășurată în perioada 18-19 aprilie curent, la Geneva, Confederația Elvețiană.

Totodată, instituția a coordonat pregătirile pentru susținerea rapoartelor prezentate de către delegația Republicii Moldova și a contribuit la desemnarea componenței delegației Republicii Moldova pentru participare la sesiunea CERD.

La data de 13 decembrie 2024, Agenția Relații Interetnice în colaborare cu Consiliul Europei a organizat *seminarul internațional privind implementarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale și recomandările Comitetului de Miniștri adoptate în cadrul celui de-al cincilea ciclu de monitorizare*.

În cadrul seminarului s-au discutat recomandările adresate Republicii Moldova în cadrul celui de-al cincilea ciclu de monitorizare a implementării Convenției-cadru pentru a identifica cele mai eficiente modalități de implementare practică a acestora împreună cu Comitetul Consultativ și autoritățile naționale. De asemenea, au fost împărtășite cele mai bune practici în urma procesului de monitorizare.

Agenda seminarului a mai cuprins sesiuni tematice precum asigurarea unei educații de calitate pentru minoritățile naționale, dezvoltarea culturilor și limbilor minorităților naționale, combaterea discriminării și consolidarea rolului instituțiilor, dar și participarea efectivă a persoanelor aparținând minorităților naționale.

Mai mult de 145 de participanți au fost prezenți la lucrările seminarului: reprezentanți ai APC și APL, organismelor internaționale și ai Consiliului Coordonator al organizațiilor etnoculturale.

În contextul **procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană**, Agenția Relații Interetnice este parte a 4 grupuri de lucru:

- Grupul de lucru 23 Sistem judiciar și drepturi fundamentale;
- Grupul de lucru 24 Justiție, libertate și securitate;
- Grupul de lucru 26 Educație și Cultură;
- Grupul 28 Protecția consumatorilor și sănătatea publică.

În perioada 21-22 februarie 2024, Agenția Relații Interetnice a participat la *prima reuniune cu Comisia Europeană*, desfășurată la Bruxelles, Regatul Belgiei, unde a fost analizată legislația Uniunii Europene, inclusă în capitolul 23 de negocieri privind justiția și drepturile fundamentale.

Totodată, reprezentantul Agenției Relații Interetnice a participat la *prezentarea stadiului pregătirilor privind adoptarea și implementarea acquis-ului comunitar al UE*, în cadrul sesiunii de screening bilateral aferent Capitolului 23 „Justiție și Drepturi Fundamentale”, în perioada 15-17 octombrie curent, la Bruxelles (Regatul Belgiei).

În cadrul Runde de screening privind Drepturile Fundamentale, Agenția Relații Interetnice s-a expus în detaliu asupra acțiunilor întreprinse cu privire la:

- măsurile de combatere a rasismului, xenofobiei, discursului instigator la ură și infracțiunilor motivate de ură;
- măsurile de integrare a romilor;
- drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale.